

**ПОСТАНОВА
КМУ #767:
виклики та
перешкоди для
участі у програмі**

БФ «Право на захист»

2021

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	3
I. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
А. ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТЛОВОЇ СИТУАЦІЇ.....	4
В. НАМІРИ УЧАСНИКІВ ТА ЙМОВІРНІ ОБМЕЖЕННЯ УЧАСТІ	7
II. ВИЯВЛЕНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕПОНИ	9
ВИСНОВКИ	11

ВСТУП

Цей звіт ґрунтується на результатах опитування щодо намірів, викликів та перешкод, пов'язаних із участю в програмі грошової компенсації (допомоги) постраждалим за зруйноване (пошкоджене) житло відповідно до Постанови КМУ №767. Додаткова інформація була зібрана під час численних моніторингових візитів до населених пунктів Донецької та Луганської областей, які відбувалися у жовтні-грудні. Також наші моніторингові та юридичні команди, беручи участь в деяких засіданнях комісій з розгляду відповідних питань у якості спостерігачів чи їх членів, мали змогу безпосередньо отримати інформацію щодо реалізації програми. Фокусуючись на досвіді учасників, цей звіт доповнює опитування, проведене Агентством ООН у справах біженців (UNHCR) в листопаді 2020 року, присвячене аспектам роботи таких комісій, яке теж базувалося на спостереженнях БФ «Право на захист» та інших НУО, що брали участь в їх роботі.

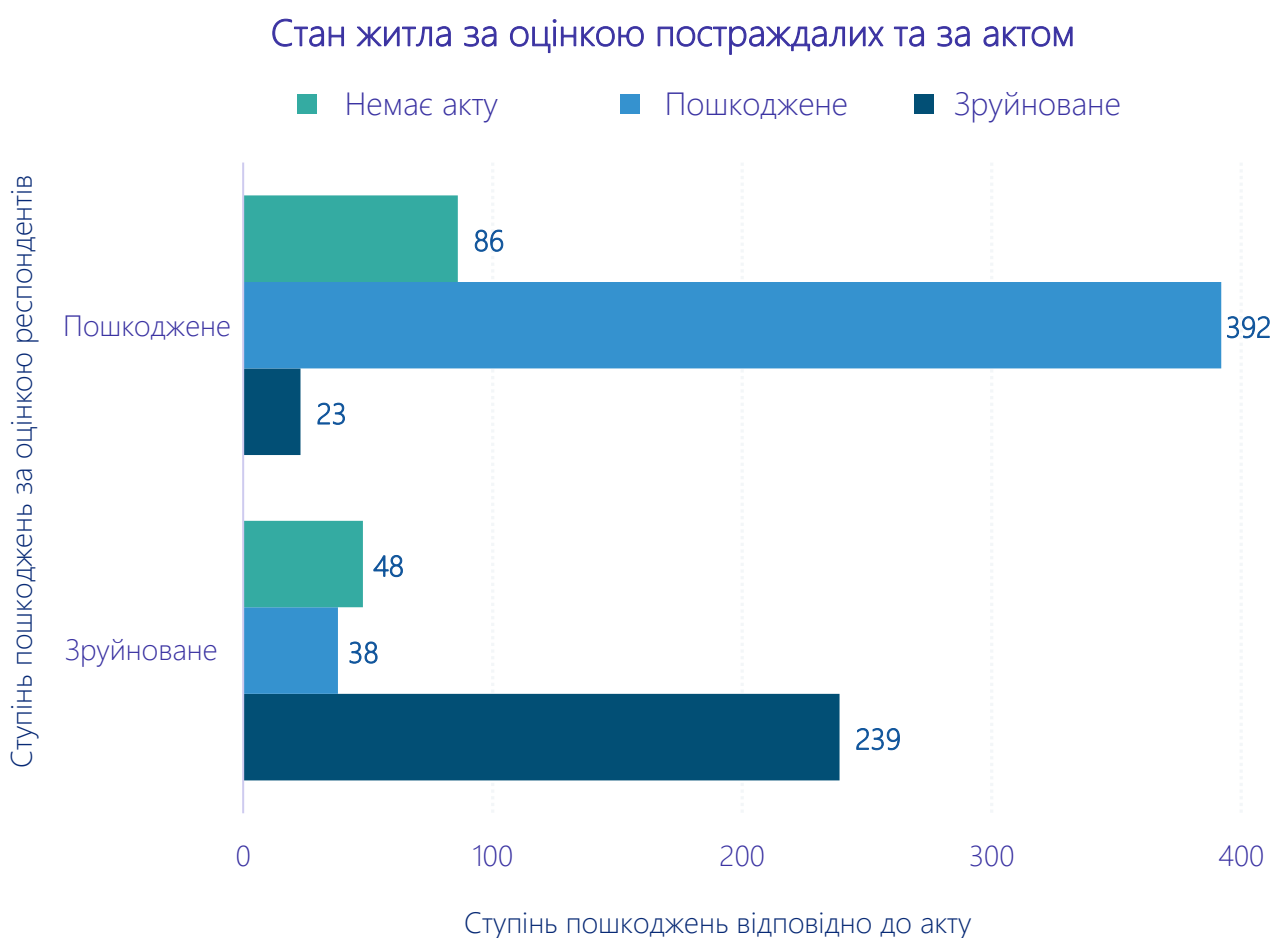
БФ «Право на захист» ініціював дослідження, щоб зрозуміти відповідність програми потребам людей, які є її цільовою аудиторією, а також для того, щоб виявити потенційні підводні камені. Ми вирішили звернутися до тих із наших бенефіціарів, які належать до внутрішньо переміщених осіб (ВПО), людей, яких торкнувся конфлікт, та які, за повідомленнями, стикалися з проблемою зруйнованого чи пошкодженого житла. Також було опитано потенційних вигодонабувачів, про яких вже було відомо моніторам та тих, кого виявили під час польових візитів. Інтерв'ю були проведені у період з жовтня по листопад в Донецькій та Луганській областях телефоном або під час очних зустрічей. Наприкінці опитування деякі випадки були переадресовані до правової команди БФ «Право на захист» задля подальшого супроводу. Таким чином, наша команда не тільки збрала дані, але й оперативно надала допомогу тим, хто виявив бажання взяти участь в програмі, проте через деякі причини стикнувся зі складнощами в процесі.

Матеріали пропонованої публікації було підготовлено та розроблено за підтримки Агентства ООН у справах біженців (UNHCR). Зміст матеріалу є виключно відповідальністю БФ «Право на захист» та не може використовуватися, щоб відобразити точку зору Агентства.

I. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

A. ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТЛОВОЇ СИТУАЦІЇ

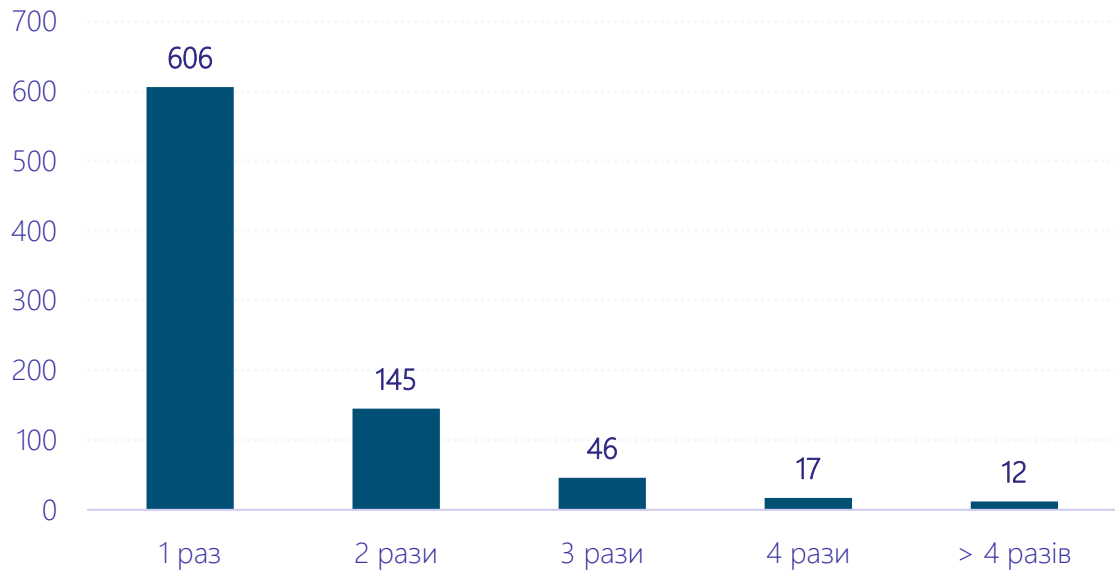
Загалом було зібрано інформацію щодо 826 житлових об'єктів, включаючи 325 зруйнованих та 501 пошкоджений. Деякі з респондентів мали у власності більше одного житлового об'єкта, тож ми вирішили сфокусуватися саме на кейсах, бо один й той самий інформант міг мати різний досвід щодо кожного з них.

Ступінь пошкодження за висновками комісії не завжди відповідав персональним уявленням наших інформантів. Наприклад, у 12% (38) випадків вони вважали своє житло зруйнованим, проте отримали довідку про пошкоджене, а в 5% (23) випадках – навпаки. Щодо 16% (134) усіх кейсів жодних офіційних висновків не було отримано взагалі. Треба відмітити, що подекуди між учасниками та членами комісії виникали непорозуміння щодо оцінки пошкодження, оскільки не було чітких інструкцій, якими б можна було керуватися.

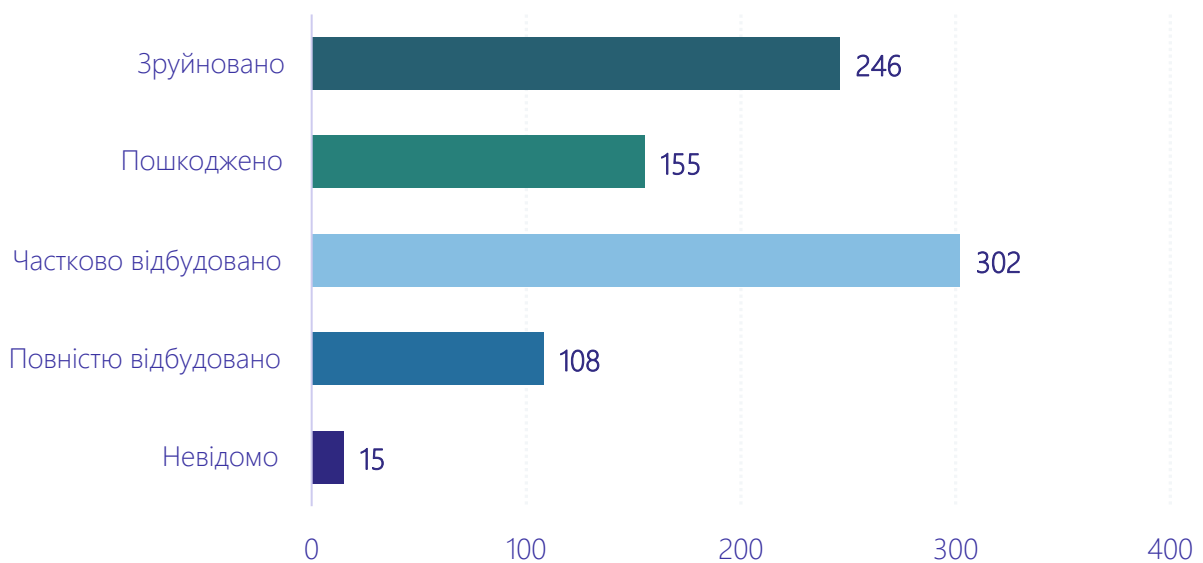
Варто відмітити, що деяким квартирам та будинкам було завдано шкоди неодноразово: 145 – двократно, 46 - трикратно. 29 об'єктів були пошкоджені більше ніж три рази, з яких один – 10.

Житловий об'єкт було пошкоджено...

Багато житлових об'єктів постраждали під час ескалації конфлікту в 2014 – 2015 роках. З часом стан житла міг змінитися: погіршитися чи покращитися унаслідок реконструкції. Тому ситуація на момент інтерв'ю в 2020 була уточнена окремо. Як виявилось, близько половини було частково або повністю відновлено.

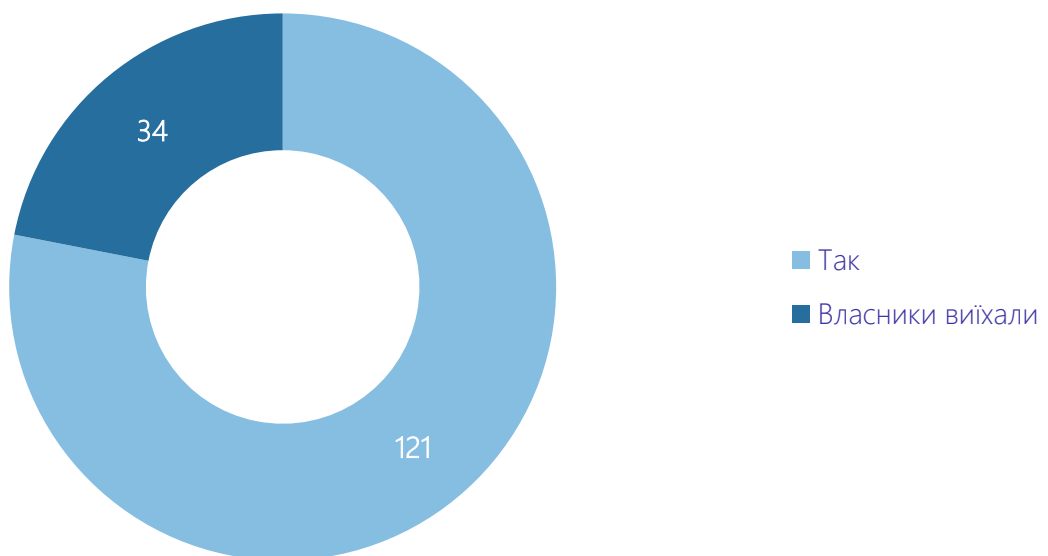
Стан житла на момент опитування

Ті з потенційних учасників, яким довелося переїхати за межі населеного пункту після пошкодження їхнього житла, не підпадають під дію програми. Таким чином, щодо 22% зі 155 все ще невідбудованих об'єктів нерухомості, власники не можуть претендувати на грошову допомогу.

Залишалися в межах НП, якщо житло пошкоджено

В. НАМІРИ УЧАСНИКІВ ТА ЙМОВІРНІ ОБМЕЖЕННЯ УЧАСТІ

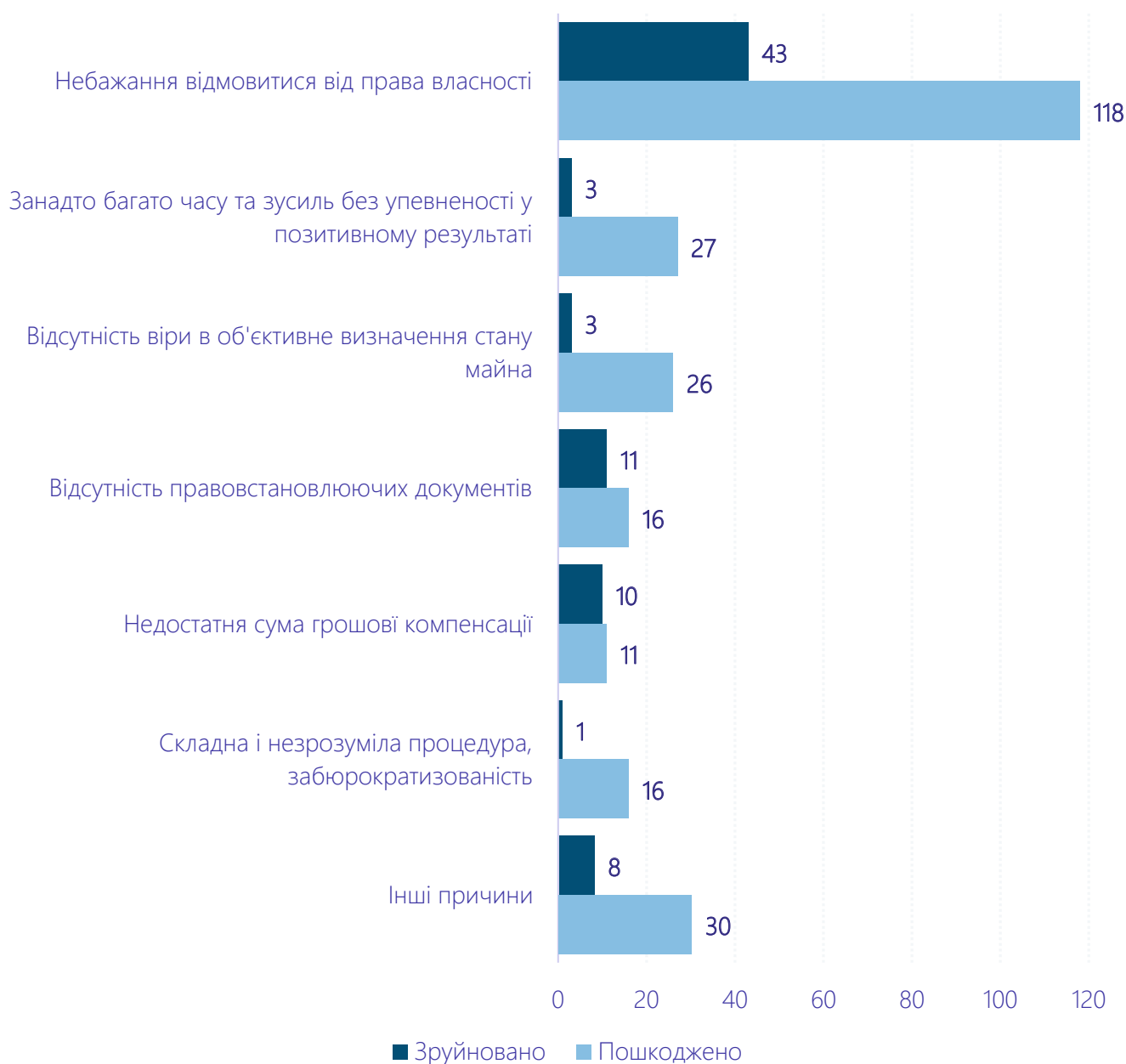

Карлівка

Загалом, у 546 випадках (66.1%) респонденти розглядали можливість участі в існуючому механізмі компенсації, в 243 (29.4%) – ні, тоді як в 37 (4.5%) – не відповідали вимогам програми або не були готові прийняти їх. Враховуючи, що для зруйнованого та пошкодженого житла було передбачено різні умови, більш релевантною здається детальніша статистика за категоріями. З 325 зруйнованих квартир чи будинків власники розглядали можливість взяти участь в програмі щодо 76.3% з них й не планували – щодо 18.5%. У випадку пошкоджених об'єктів відповідні показники склали 59.5% та 36.5%.

Головною причиною нехтування програмою було небажання відмовлятися від майнових прав на житло (161 чи 66%). Примітно, що частка відповідей була схожою у випадку й пошкоджених, і зруйнованих об'єктів: 64.5% та 71.7%. Враховуючи, що така вимога була відсутньою щодо першої категорії, це вказує на низьку поінформованість щодо умов участі. Невпевненість у позитивному результаті тривалої процедури та відсутність віри в об'єктивність оцінки стану були більш поширеними відносно пошкодженої власності (15% проти 5%). Відсутність правовстановлюючих документів та незадовільна сума компенсації згадувалися частіше щодо зруйнованих об'єктів (18% та майже 17% проти близько 9% та 6%). На незрозумілу процедуру скаржилися майже виключно власники пошкоджених об'єктів (16 чи 8.7% проти 1 чи 1.7%). Майже 11% з них вже було відновлено.

Причини небажання взяти участь

Отже респонденти переважно були стурбовані проблемами документального характеру, як-то правом власності. Як ми побачимо у подальшому, ці проблеми неодноразово виникатимуть знов у процесі реалізації програми.

II. ВИЯВЛЕНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕПОНИ

Як вже зазначалося, люди, які складають цільову аудиторію програми, часто вирішували не брати участь через брак необхідних документів, які б підтверджували їхнє право власності. Так, декого це зупинило від подачі (Пищевик та Зайцеве), розгляд заяв інших був призупинений (Південне). Крім того, деякі з охочих стикалися зі складнощами у підготовці нотаріальних копій, оскільки сільрада не мала права завіряти такі документи, а нотаріус у селищі був відсутній (Травневе). Ситуація була ще складнішою у віддалених населених пунктах з обмеженим транспортним сполученням, де мешканці мають проблеми з отриманням адміністративних послуг.

Інша подібна проблема полягала у відсутності документів, які б підтверджували пов'язаність руйнування чи пошкодження з конфліктом. У Щасті (Луганська область) деякі заявники не мали жодного примірника актів, якими було зафіксовано руйнування, також жодної копії не зберіглося й у місцевій ВЦА. Окрім цього, деякі з актів, формалізованих між 2014 та 2015, були складені ЖКУ, що не відповідає чинним вимогам.

Дехто не хотів брати участь у програмі через небажання відмовлятися від права власності на житло (Первомайське, Зайцеве, Суха Балка). У Щасті, Врубівці (Луганська область), Миронівському (Донецька область) було зафіксовано випадки, коли люди намагалися зберегти майнові права у супереч умовам програми вже після оцінки житлових об'єктів комісією. У Миронівському вони навіть написали відповідне колективне звернення до місцевої ради, згодом перенаправлене до Бахмутської райадміністрації. За спостереженням люди стурбовані насамперед тим, що вони мають відмовитися від свого права власності, не маючи впевненості ані в тому, що вони зможуть отримати компенсацію взагалі, ані що її розмір буде достатнім.

У Зайцевому була ситуація, коли дві особи відмовилися від участі у програмі саме через недовіру до держави. Вони побоювалися, що в разі відмови від права власності на житло не буде ані надано компенсації, ані відновлено їх право власності.

Деякі з учасників, чия власність розташована у населених пунктах біля лінії зіткнення, не могли отримати акти обстеження через питання безпеки. Зокрема, незважаючи на існуючі запити, комісії не здійснювали виїзди до небезпечних частин таких селищ як Південне, Мар'їнка, Красногорівка, Авдіївка, Опитне, Водяне, Піски, Березове (Донецька область) та Золоте-4 (Луганська область). Щодо деяких, таких як

Мар'їнка, командування ООС вже вирішило, що можливість відвідувати території з «червоної зони» відсутня, щодо інших, як Березове, рішення все ще очікується.

ВИСНОВКИ

Було з'ясовано, що багато потенційних учасників не поінформовані взагалі або в достатній мірі щодо програми грошової компенсації (допомоги). Інформаційних кампаній, спрямованих на цільову аудиторію, не проводилося. В результаті люди позбавлені цієї можливості вирішення житлових проблем. Влада має заповнити прогалину у комунікації з ВПО та людьми, яких торкнувся конфлікт, оскільки поки що тільки організації громадянського суспільства лишаються ключовими інформаторами щодо будь-яких гуманітарних ініціатив.

Процедура сприймається як незрозуміла та заплутана. Бенефіціари не розуміють логіки та вирішують покинуту думку про участь в програмі. Тож існує потреба її покращити, особливо щодо регуляції відмови від права власності. За наявної процедури люди часто перебувають невпевненими в успішному результаті.

Головною перепорою для участі є відсутність правовстановлюючих документів на житло. Цікаво, що люди часто купляли квартири чи дома в обхід формальних вимог законодавства та не мали змоги формалізувати право власності через брак часу або фінансові ускладнення. Отже вони належать до найбільшої групи ризику, оскільки не можуть претендувати на жодну компенсацію у випадку пошкодження їхнього житла через військові дії або природні катаклізми. Буде доречно надати завчасну правову допомогу таким людям перед реалізацією будь-яких схожих програм у майбутньому.